

ระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

ดร.คำนิง ทองเกต
ครูพัฒนา ทองเกต
วิทยาลัยเทคนิคเชียงราย

ความเป็นมาและความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยยึดหลักว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ทั้งเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23) (5) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบันทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในทางลบก็เกิดเช่นเดียวกัน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ ซึ่งล้วนแต่มีผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกาย ก่อให้เกิดความทุกข์และความเครียด ดังนั้น ความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนให้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกคนและทุกฝ่าย โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้เจริญงอกงาม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ทักษะความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรมโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนแล้ว การป้องกัน การช่วยเหลือและการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา

ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

การดูแลช่วยเหลือผู้เรียน คือ การส่งเสริม พัฒนา ป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียน หรือให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง (สพป.สระบุรีเขต 2, 2562)

ระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ในที่นี้ได้แก่ผู้ ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในแผนกวิชา ครูผู้สอนและบุคลากรอื่นๆ โดยมีวิธีการและเครื่องมือต่างๆ รวมทั้งมีหลักฐานการปฏิบัติงานที่ตรวจสอบได้ (คำนึ่ง ทองเกตุ และพัฒนา ทองเกตุ, 2563)

วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

1. เพื่อป้องกันการออกกลางคันของผู้เรียน
2. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในขณะกำลังศึกษาและหลังจบการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

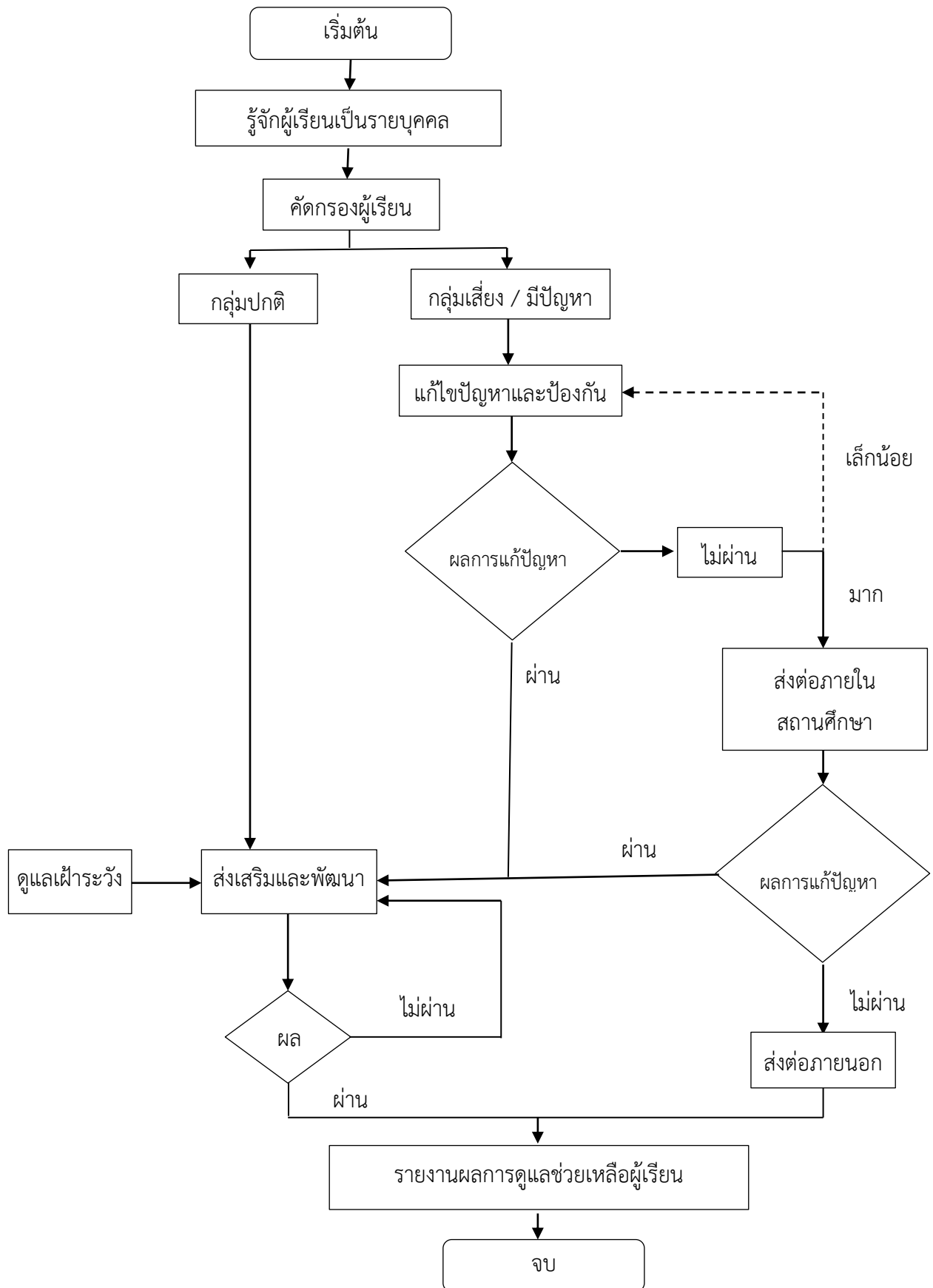
1. ผู้เรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามตามสภาพปัญหา
2. ลดการออกกลางคันของผู้เรียนและจบการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด
3. ผู้เรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักตนเอง ยอมรับตนเองและควบคุมตนเองได้
4. ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข
5. ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน มีความรู้และทักษะทางวิชาชีพที่ศึกษา
6. ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ มีองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้

1. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองผู้เรียน
3. การป้องกันและแก้ปัญหา
4. การส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน
5. การส่งต่อ

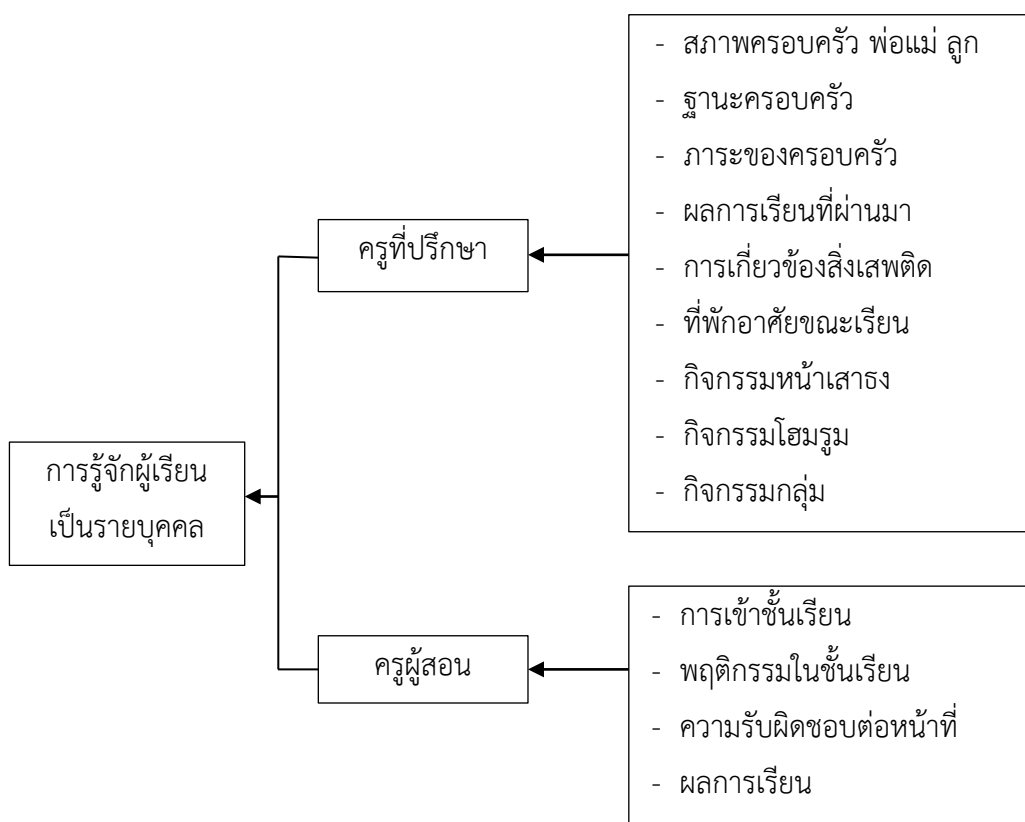
การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ดำเนินการตามแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิ แสดงกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน
 ที่มา : คำนึ่ง ทองเกตุ และ พัฒนา ทองเกตุ (2563)

1. การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานชีวิตไม่เหมือนกัน จึงส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของแต่ละคนแตกต่างกันทั้งด้านบวกและด้านลบ การรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องพื้นฐานของผู้เรียน จะช่วยให้เข้าใจผู้เรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองผู้เรียน และเลือกใช้วิธีการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง โดยครูที่ปรึกษาเริ่มศึกษาเอกสารข้อมูลครอบครัวของผู้เรียน ทั้งสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับที่ผ่านมา สังเกตพฤติกรรม ลักษณะนิสัย การร่วมกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโฮมรูม เป็นต้น ส่วนครูผู้สอนเริ่มจากการเช็คชื่อการเข้าเรียน การเข้าเรียนสาย การขาดเรียน ผลการเรียนรู้ พฤติกรรมในชั้นเรียน การมีส่วนร่วมกับสมาชิกกลุ่มและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ดังรูป

รูปภาพ แสดงการรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2. การคัดกรองผู้เรียน

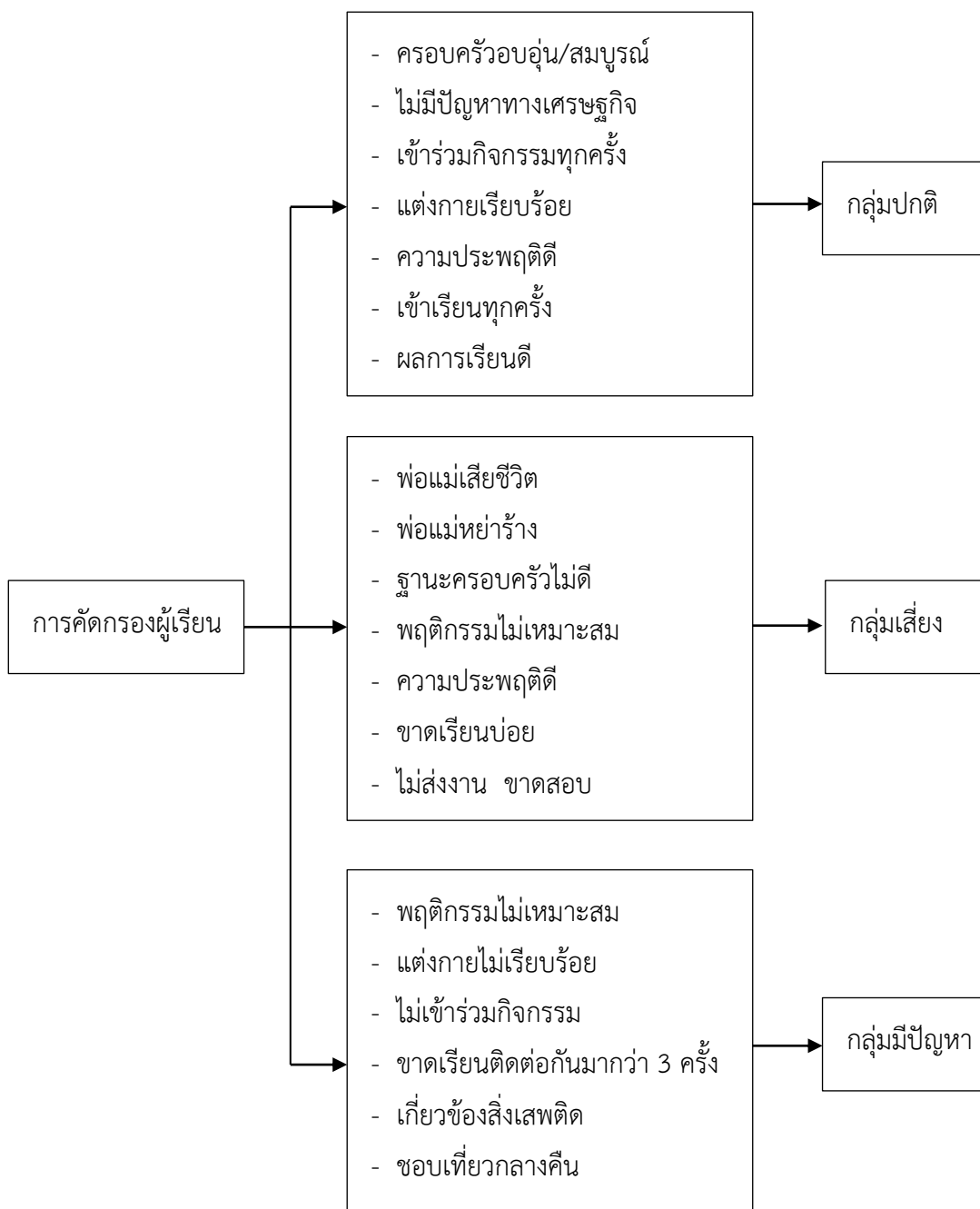
การคัดกรองผู้เรียนเป็นการนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนที่ได้จากครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยครูที่ปรึกษา เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียน ในการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของผู้เรียน โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มปกติ คือ ผู้เรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ เช่น ครอบครัวสมบูรณ์ ไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง แต่งกายเรียบร้อย มีความประพฤติดี เข้าเรียนทุกครั้งและผลการเรียนดี

2.2 กลุ่มเสี่ยง คือ ผู้เรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง เช่น ครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง พ่อแม่เสียชีวิต ฐานะครอบครัวไม่ดี ครอบครัวมีภาระมาก ขาดการร่วมกิจกรรมบ่อยครั้ง แต่งกายไม่เหมาะสม พฤติกรรมไม่เหมาะสม บ่อยครั้ง ขาดเรียนบ่อย ขาดสอบหรือไม่ส่งงานบ่อยครั้ง

2.3 กลุ่มมีปัญหา คือ ผู้เรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองแล้ว อยู่ในเกณฑ์กลุ่มมีปัญหา ซึ่งต้องให้การช่วยเหลือและแก้ไขโดยด่วน เช่น มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม แต่งกายไม่เรียบร้อยเป็นประจำ ไม่ร่วมกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา ขาดเรียน ติดต่อกันมากกว่า 3 ครั้ง และเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด

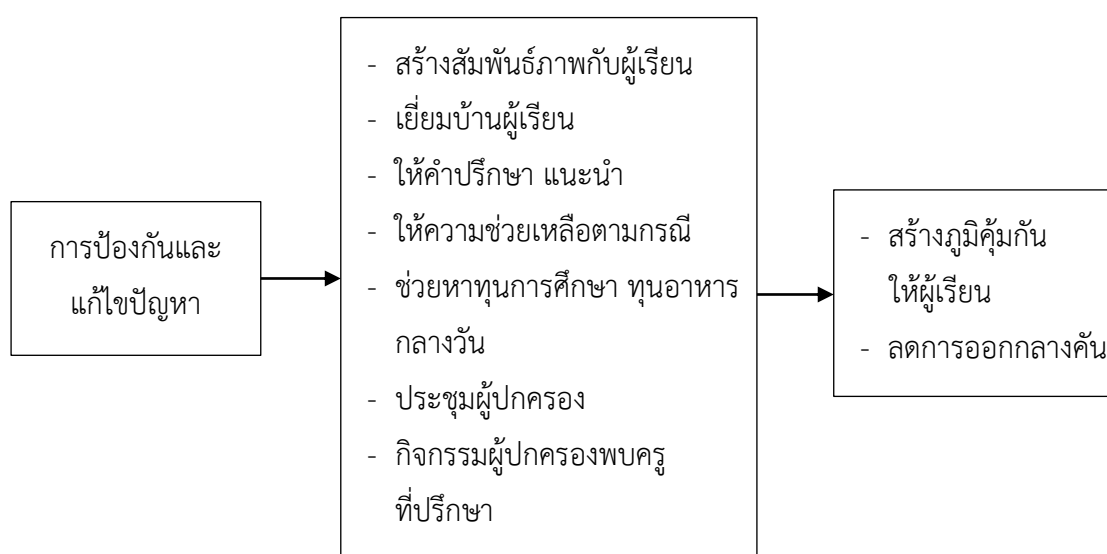
การแบ่งกลุ่มผู้เรียนจากผลการคัดกรองดังรูป

รูปภาพ แสดงการคัดกรองผู้เรียน

3. การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

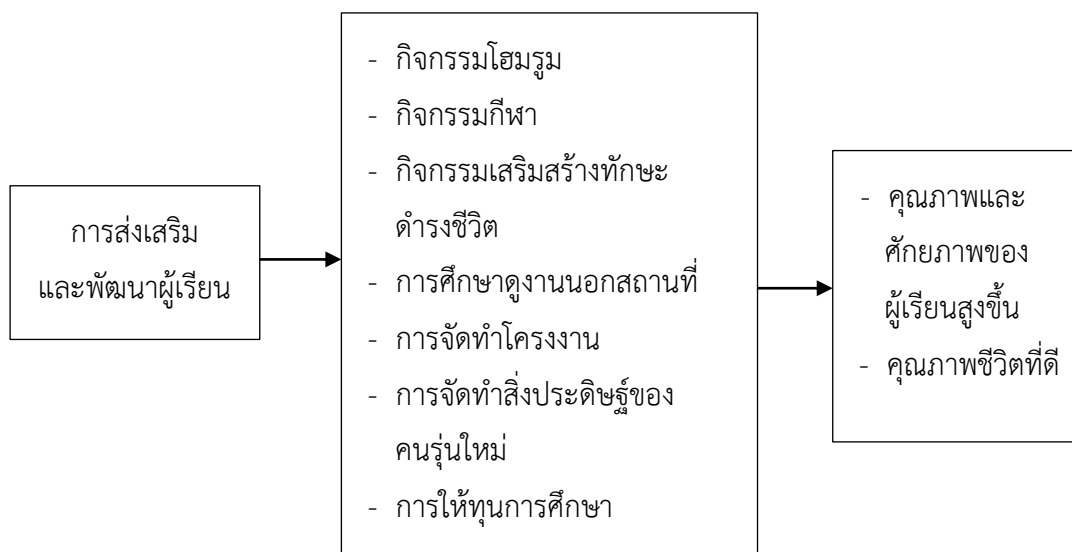
การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาให้ผู้เรียนเป็นการช่วยป้องกันและแก้ไข้ปัญหาที่ตรงจุด หลังจากได้คัดกรองผู้เรียนออกเป็นกลุ่มต่างๆ แล้ว เริ่มต้นจากครูที่ปรึกษาสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน การเยี่ยมบ้านผู้เรียน การให้คำปรึกษา คำแนะนำให้ความช่วยเหลือ การช่วยหาทุนการศึกษา หรือทุนอาหารกลางวัน ให้ผู้เรียนและการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมวันผู้ปกครองพบครูที่ปรึกษา เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียนและลดปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียนได้ดังรูป

รูปภาพ แสดงการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

4. การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน

การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนเป็นการสนับสนุนผู้เรียนทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น พัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น มีความภูมิใจในตนเองมีคุณภาพชีวิตที่มีขึ้น และช่วยป้องกันไม่ให้ผู้เรียนกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและช่วยให้ผู้เรียนกลุ่มเสี่ยงและหรือกลุ่มมีปัญหากลับมาเป็นกลุ่มปกติ การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน สามารถดำเนินการได้โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมกีฬา กิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การอบรมทักษะวิชาชีพ การให้ทุนการศึกษา การจัดทำและประกวดโครงงานและสิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่ เป็นต้น

รูปภาพ แสดงการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน

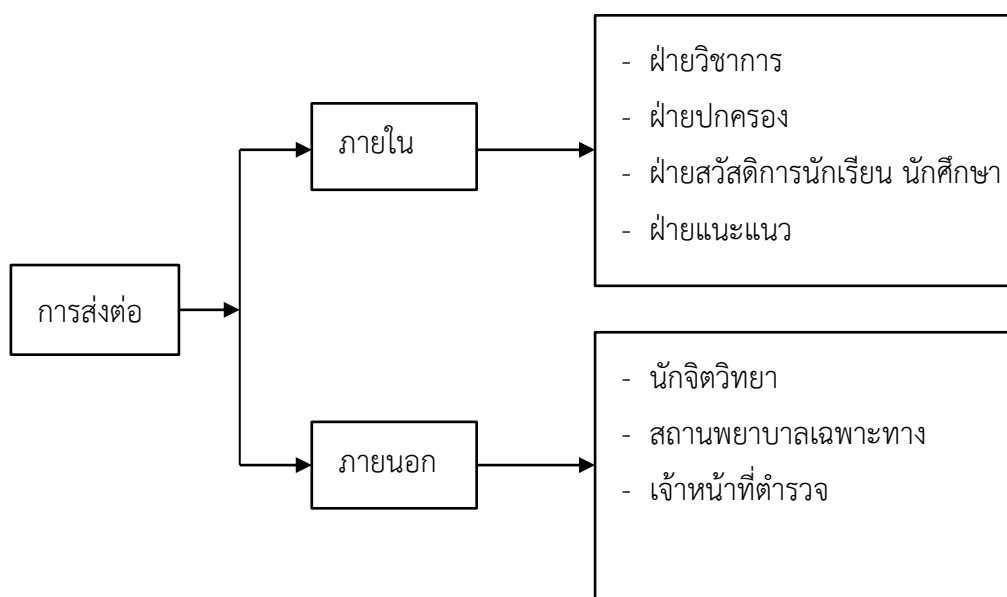
5. การส่งต่อ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้เรียนโดยครูที่ปรึกษา บางกรณีอาจมีความยากต่อการช่วยเหลือแล้วไม่ดีขึ้นหรืออาจมีปัญหาบานปลาย ยากต่อการแก้ไข ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางให้ช่วยเหลือ หรือส่งต่อให้ผู้ที่มีความเหมาะสม การส่งต่อทำได้ 2 แบบ คือ

5.1 การส่งต่อภายใน (ในสถานศึกษา) เช่น งานวิชาการ งานปกครอง งานสวัสดิการ นักเรียนนักศึกษาและงานแนะแนว เป็นต้น

5.2 การส่งต่อภายนอก (หน่วยงานภายนอก) โดยฝ่ายแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อ เช่น ส่งต่อนักจิตวิทยา สถานพยาบาลเฉพาะทาง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

รูปภาพ แสดงการส่งต่อผู้เรียน

บทสรุป

ความสำคัญและประโยชน์ของระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุขและป้องกันไม่ให้ผู้เรียนออกกลางคันจากระบบการศึกษาซึ่งอาจไปสร้างปัญหาให้สังคมแล้วยังเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพด้านร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- บุญนำ เกษี. (2556). ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. [https : //boonnum. Wordpress.com](https://boonnum.Wordpress.com), สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2563.
- ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. [http : //www.thaischool](http://www.thaischool), สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2563.
- โรงเรียนไทรโยคมนตรีกาญจนวิทยา. แนวปฏิบัติการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. [http : //www. maneekan.ac.th](http://www.maneekan.ac.th), สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2563.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความหมาย ความสำคัญและคุณค่า. [http : //www.esbuy.net](http://www.esbuy.net), สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2563.